

**XORIJIY TILLARNI O'RGANISHDA MAQOLLARNING
O'RNI VA AHAMIYATI
(INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA).**

Aripova Iroda Ikrom qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Email: irodaikramovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi xorijiy tillarni o'qitishda maqollarning o'rni va o'rganilish ahamiyati haqida so'z boradi. Ingliz maqollarini o'zbek tiliga sinxron tarjima qilish va o'zbek maqollaridan muqobil variantlarini topish orqali o'rganish yo'llari haqida ma'lumot beriladi

Kalit so'zlar: maqol, parema, paremiologiya, sav, masal, sinxron tarjima, adekvatlik munosabati.

Annotation: This thesis discusses the role of proverbs in teaching foreign languages and the importance of learning. Information is provided about ways to learn English proverbs by synchronously translating them into Uzbek and finding alternatives to Uzbek Proverbs.

Key words: proverb, parema, paremiology, sav, parable, synchronic translation, adequate attitude.

Keyingi yillarda yurtimizda xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan e'tibor alohida ahamiyat kasb etmoqda. Til o'rganuvchilar tomonidan turli yo'llar va usullardan foydalangan holda samarali bilim olishga qaratilgan sa'y harakatlar fikrimiz isbotidir. Internet resurslari, sharq va g'arb adabiyotini qiyoslab o'rganish, olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqot ishlarining amaliyotga tatbiq etilishi bu borada o'zining salmog'li hissasini qo'shmoqda. Ilmiy tadqiqot ishi sifatida tanlangan maqollarni o'rganish va tadqiq etish hozirgi kunda jadal rivojlanib borayotgan sohalaridan biri hisoblanadi. Paremiologiya deb ataluvchi fan sohasida kichik bir parema bu - maqol sanaladi va u xalq og'zaki ijodining keng tarqalgan janrlaridan biridir. Maqollar asrlar osha ma'lum bir xalq va millat vakillari tomonidan yaratilgan hikmatlar durdonasi. Bunda kishilarning o'z boshidan o'tkazgan g'am-tashvishlari, ichki kechinmalari, bir-birlariga fikrni qisqa lo'nda tarzda qofiya va qolipga solingan holda yetkazish usullari o'z aksini topadi. Shu sababli deyarli ko'plab xalq maqollari bir-biriga shakl va ma'no jihatdan o'xshash tarzda bo'ladi. Xuddi shu holatda ingliz va o'zbek maqollari ham.

Every bird likes its own nest

Bulbul chamanni sevar, odam-vatanni [5]

Muloqot jarayonida nutqimizning jozibador va ohangdorligini oshirish uchun maqollardan foydalanish eng samarali yo'ldir. Tarixga nazar solsak, ajdodlarimiz merosi-buning yorqin isboti. Mahmud Koshg'ariyning "Devoni lug'ati turk" asarida 400 ga

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

yaqin , Gulxaniyning □Zarbulmasal□ ida 300 dan ortiq qolaversa[4], keyinchalik Alisher Navoiyning ko'plab asarlarida maqollar asosiy o'rinni egallagan. Faqat bunda bir jihat borki o'tgan asrlarda maqol atamasi ilk marotaba □sav□ shaklida, keyinchalik esa □masal□ tarzida qo'llanilgan. Buni Alisher Navoiy ijodida "masaldurkim—uyqu o'limdir" tarzida uchratishimiz ham fikrimizni tasdiqlaydi.[1] XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab esa Abdulla Qodiriy, Abdulla Qahhor, G'afur G'ulom va boshqa adiblarimiz asarlarida maqol atamasi keng qo'llanila boshlandi va hozirgi kungacha shu tarzda o'rganilib kelinmoqda.

O'zbek maqollari singari ingliz maqollari ham ma'no va mazmun jihatidan bir biriga o'xshash maqollar hisoblanadi. Biroq ingliz tilini grammatik, leksik xususiyatlarini yaxshi bilibgina qolmay, ingliz xalqining madaniy hayoti, kishilarning yashash tarzi va tarixini obdon o'rgangan tadqiqotchigina ingliz maqollarining o'zbek tilidagi mos ekvivalentlarini topib tahlil qilishi mumkin. Maqollar madaniyat va tarixning bir qismidir, ular bizni ota-bobolarimiz bilan birlashtiradi. Mashhur ingliz paremiologi Mieder maqollarni "barqaror madaniy iboralar" (fixed cultural expressions) deb ataydi[3] , chunki ular fikrlash shakllarini (patterns of thought) aks ettiradi, qadriyatlar va metaforalar (values and metaphors), dunyo haqidagi tasavvur, muayyan madaniyatga xos bo'lgan e'tiqodlarni mujassamlaydi. Buning sababi shundaki, maqollar:

- a) turli vaziyatlarda muayyan xatti-harakatlarni tavsiflaydi;
- b) turli xil ikki tomonlama vaziyatlarda tegishli harakatlarni aniqlaydi;
- d) oqibatlari haqida ogohlantiradi;
- e) xalq donoligini va ko'p asrlar davomida to'plangan inson tabiati va umuman dunyo haqidagi bilimlarni tarjima qiladi;
- f) sabab va oqibatlarni asoslaydi; qarorlar va ularning oqibatlari o'rtasidagi bog'liqlik;
- g) madaniyatda shakllangan stereotiplarni aks ettiradi;[2]

O'zbek va ingliz maqollarining ko'plab adekvatik tarjima munosabati bilan shug'ullangan olimlar va tadqiqotchilarni kuzatamiz. Ulardan Karomatov va Karomatovalarning □Proverbs. Maqollar. Пословицы." kitobida maqollarning inglizcha sinxron tarjima qilingan o'zbekcha, muqobil variantda o'zbekcha va rus tilida muqobil tarjima qilinganlarini ko'rishimiz mumkin. Ushbu kitobdan foydalangan holda ko'plab maqollar lug'atlari tuzib chiqilgan.

Maqollar lug'atlaridan foydalanishning asosiy muhim jihatida til o'rganuvchilar uchun ma'lum tilni muayyan doirada chuqur o'rganishga zamin yaratadi. Misol tariqasida ingliz tilini olib qarasak, o'zbek tilida ko'p ishlatiladigan □Hechdan ko'ra kech□ maqoli inglizchada □Better late than never"[6] kabi to'g'ridan to'g'ri tarjima qilinadi va bir xil ma'noda keladi. Bu esa til o'rganuvchida tarjimada unchalik qiyinchilik tug'dirmasligi mumkin, ammo "The best fish swim near the bottom□ degan maqol tom ma□noda «eng yaxshi baliq suvning pastida suzadi» deb tarjima qilinadi va bir qancha tushunmovchilik paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Vaholanki, o'zbek tilida bunday maqol yo'q. Bu qisman o'zbekcha «Yaxshi ot keyin chopdi» maqoliga mos keladi va insonlar ongida shunday

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

gavdalanadi. Bir narsani yodda tutish joizki, har bir soʻzning semantik va grammatik maʼnosini tushunilsa ham har bir tilda soʻzma-soʻz qabul qilinmaydigan soʻz va iboralar mavjud. Bu holatda maqol yoki soʻzning gʻoyasi tushunarsiz va gʻalati tuyuladi. Bu til oʻrganuvchida baʼzi bir tushunmovchiliklarni paydo qiladi. Shu sababli ham olimlar maqollarni turli yoʻnalish, holat va sohalar boʻyicha, qolaversa alifbo tartibida lugʻatlar tuzib oʻrganishni tadbqiq etishadi. Bu esa barcha uchun birdek qulaylik yaratadi.

Xulosa oʻrnida aytishimiz mumkinki, aynan tilshunoslikning paremiologiya sohasi xalq ogʻzaki ijodining muhim bir boʻgʻini hisoblanadi. U maqol, matal yoki ibora boʻladimi, barchasi birdek oʻrganuvchiga muhim omil boʻlib xizmat qiladi. Shu maqsadda maqollarni oʻrganish va ularni til oʻrganuvchilar uchun qulay va oson tarzda maʼnosini ochib berish ilmiy tadqiqot ishimizning asosi hisoblanadi. Zero “til bilgan, el-biladi” deb bejiz aytilmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.researchgate.net>
2. Я. Б. Емельянова РОЛЬ И МЕСТО ПОСЛОВИЦ В ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКЕ ПЕРЕВОДЧИКОВ// Научно-педагогическое обозрение. Pedagogical Review.2024.
3. Mieder W. Paremiological minimum and cultural literacy // Mieder W. (Ed.) Wise Words. Essays on the Proverb. New York: Garland Publishing Inc., 1994.
4. Toʻrabekov Umidjon. Oʻzbek va ingliz xalq ogʻzaki ijodi maqollarining tahlili// Международный научный журнал № 7 (100), часть 1 «Новости образования: исследование в XXI веке».,2023
5. Oʻzbek xalq maqollari (toʻliq variantda) <https://forum.ziyouz.com/index.php>
6. Karamatova.K.M, Karamatov.H.S. Proverbs, Maqollar, Пословицы.-Toshkent;-Mehnat, 2015.

